

TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Integrált információs rendszerek – a tudományos kutató- és tervező munka információs ellátásának hatékony eszközei

Az információs igények kielégítése különösen nehéz a műszaki tudományok egy-egy szűk szakterületét érintő alkalmazott kutatások esetében. Nehézségeket okoz, hogy

információs igények a szolgálati hierarchia különböző szintjeiről érkeznek. A felső vezetés az adott szak- és határterületek általános fejlődési tendenciáiról kér információkat, a középszintű vezetést már a szűkebb tematikai irányvonal érdekli, míg a mérnökök, tervezők számára érdekesek a legnagyobb perspektívával bíró konkrét műszaki megoldások, amelyeket munkájukban közvetlenül felhasználhatnak;

a releváns információ szóródása nemcsak a nagyszámu információs kiadvány miatt következik be, hanem az információforrások típusainak sokfélesége is hozzájárul ehhez. Egy-egy kérdéshez az igénylőnek átlagosan 200 periodikus kiadványféléseget kell átnézni, ami éves viszonylatban 500 ezer közleményt jelent. Ebből kb. 10 ezer közlemény, vagyis 2% a releváns. A folyóiratok profilja szerint ez a százalék 0,01-30% között ingadozik;

a megtalált releváns információforrásokat csoportosítani kell, hogy a szakemberek igényeit gyorsan ki tudjuk elégíteni.

A nehézségeket a tájékoztató apparátus új felosztásával vagy új szolgáltatásokkal megoldani időigényes és költséges módszer. Elegendő azt megemlíteni, hogy a tájékoztatás jelenlegi keresőrendszerének csak a szervezésével a tájékoztató szolgálat hat szakembere foglalkozik, és erre évenként nem kevesebb mint 10 ezer Rbl-t fordítanak. Ennek oka, hogy a meglévő egyik vagy másik kartoték szerkesztéséhez, információs kiadványok előkészítéséhez vagy az információs kérdések új formáinak kielégítéséhez ismételtlen át kell nézni a tudományos-műszaki tájékoztató apparátus egészét; a dokumentumokat indexelni, a kartonokat sokszorosítani, utánnomatni, szerkeszteni stb. kell, ami felesleges munkát, időt és eszközöket igényel.

Más szerzők is rámutattak már arra, hogy a tájékoztatási feladatok megoldásához az információ egy és ugyanazon eleme többszörösen is felhasználásra kerül /ld. táblázat/.

Ezért tekinthető jelenlegi feladataink legfontosabbikának a komplex információkereső rendszerek létrehozása. Ezekre válik megoldhatóvá az információ elemeinek egyszeri bevitele, tárolása és a tájékozta-

Az információ egy-egy elemének használata a tájékoztatási feladatok különböző formáinak teljesítésében

No.	Az információ elemei	Tájékoztató apparátus											Tájékoztató szolgálat											Tájékoztató nyelvek	
		A teljes anyag ETO kártotékja	Szabadalmak nemzetközi osztályozás szerinti kártotékja	Vállalati kártotékek a teljes anyagról	Szabadalmak vállalatok szerinti kártotékja	A műszaki könyvtár betürendes katalógusa	A műszaki könyvtár szakkatalógusa	Szabadalmak számszerinti kártotékja	Külföldi vállalatok gyártmányainak kártotékja	Bibliográfiai mutató	Annotált mutató	Referáló szemle	Analitikus szemle	Szóbeli témaszerinti felvilágosítás	A vállalat munkája vagy profilja szerinti Hosszú	Újdonságkutatás	Szelektív információterjesztés	A tudományos kutató és tervező munka terveknek információs ellátása	A tudományos-műszaki könyvtár új beszerzéseiről tájékoztató kiadvány	Referáló kiadványok különböző témákban	Magyar	Külföldi			
1.	A dokumentum típusa	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
2.	Szerző /k/ neve	+	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+		
3.	Cím	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
4.	Kiadási adatok	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
5.	A tárgyi rubrikátor index-e	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
6.	ETO jelzet	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
7.	A nemzetközi szabadalmi osztályozás jelzete	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
8.	A nemzeti szabadalmi osztályozás jelzete	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
9.	Kulcsszavak és deskriptorok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	+	+		
10.	Referátum vagy annotáció	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+	-	-	-	+	+	+		
11.	Ország és vállalat, ahová a dokumentum tartozik	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-		

tási funkciók teljesítése céljából kialakított kombinációk szerinti csoportosítása. A tudományos kutató- és tervezőintézetek tájékoztatói szolgáltatásai számára egyre sürgetőbb az integrált információs rendszerek létrehozása. Ezek a rendszerek kezdetben a horizontális integráció feladatát oldják meg, vagyis az információfeldolgozást, -csoportosítást és -szolgáltatást a források analitikus-szintetikus feldolgozása nélkül.

Az integrált információs rendszer létrehozása tökéletesebb munkaszervezést tesz szükségessé a helyi tájékoztatói szerveknél; a rendszerbe belépő anyagok analitikus-szintetikus feldolgozására magasan kvalifikált tájékoztatói szakembereket kell bevonni, akik elvégzik az információforrások kiválogatását, referálását, annotálását és indexelését. Ha a munkatársaknak legalább 1,5%-a tudományos vagy mérnöki képezésű, akkor a tájékoztatói szolgálat képes önállóan elkészíteni a bemeneti anyagot.

A releváns közlemények átlagos mennyiségéből csak 10% kerül referálásra és/vagy annotálásra magában egy adott intézetben, a fennmaradó mennyiséget már kész referátum vagy annotáció formájában kapják meg.

A tudományos-műszaki kiadványok feldolgozásának technológiája az integrált információs rendszer bemeneti anyaga számára a következő munkafázisokat igényli:

a megfelelő profilu tájékoztató kiadványok megrendelése, azok leltározása, könyvtári feldolgozása;

tartalmi vizsgálat; a releváns dokumentumok kiválogatása és a következő adatokat tartalmazó munkalap kitöltése:

nyilvántartási szám /a dokumentum munkaszám/;

a dokumentum típusa és raktári jelzete /ha az intézmény műszaki könyvtárában található/;

a dokumentum címe oroszul;

a dokumentum teljes bibliográfiai címeírása;

témacsoport száma;

ETO jelzet;

szabadalmak nemzetközi osztályozási jelzete;

vállalat - a szabadalom tulajdonosa /szabadalmak esetén/;

kidolgozó vállalat /az információforrások többi típusainál/;

deszkriptorok és kulcsszavak;

referátum vagy annotáció.

A kitöltött munkalapok az információs szerv szolgáltató csoportjához kerülnek, ahol kiválogatják és megjelölik a közleményeket a szelektív információszolgáltatás rendszerének egyéni és csoportos igénylői számára, valamint beosztják azokat a megfelelő referáló folyóiratba.

A feldolgozott dokumentumok a tudományos-műszaki könyvtárba kerülnek.

Ha az integrált információs rendszer elektronikus számítógép segítségével realizálódik, akkor a kitöltött és megszerkesztett munkalapok az automatizált információkereső folyamatokkal foglalkozó csoporthoz kerülnek, ahol:

ellenőrzik, hogy a kulcsszavak és a deskriptorok megfelelnek-e az elfogadott információkereső nyelvnek;

elkészítik az elektronikus számítógép input-jához szükséges egy-szeri információelemeket.

Feldolgozás és keresés szempontjai alapján kialakított program szerint történik. A munkalapokat külön raktárban megőrzik.

A szerző által nem megnevezett tudományos kutató- és tervezőintézetben az integrált információs rendszer kiépítését kézi-, pontosan fénylyukkártyán kezdik meg.

A kidolgozási folyamat során /másfél-két év/ módszertani utmutatókat, technológiai utasításokat készítenek el, és hatékonysági vizsgálatokat végeznek.

Keresés ebben a rendszerben a következő szempontok szerint történhet:

dokumentum típusa,
téma-rubrikátor indexe,
kulcsszavak és deskriptorok,
ország és vállalat jele, melyekre a dokumentum vonatkozik.

A kísérletek és az integrált információs rendszer kézi variánsának kidolgozása után tervezik az elektronikus számítógép-program kidolgozását.

A tudományos-műszaki könyvtárak állományának számítógépre vitele a következő tájékoztatási szolgáltatásokat teszi lehetővé:

az új beszerzések alapján történő szelektív információszolgáltatás egyéni igénylők és a tudományos kutató-tervező munka egy-egy konkrét témájával foglalkozó kollektívák számára;

egyszeri kérésekre retrospektív keresés;

az új beszerzésekről készülő havi információs kiadványok előkészítése;

az intézet vezetőségének évenként összeállítandó, a tudomány és technika legértékesebb eredményeiről szóló referátumgyűjtemény előkészítése;

az integrált információs rendszerben megtalálható adatok alapján másolatrendelések szervezése, más tájékoztatási központok dokumentumairól;

a külföldi tudományos-műszaki publikációk oroszra fordításának rendelések alapján történő szervezése.

/Naučno-Tehnicsezskaja Informacija. Szerija 1. 1974. 8.sz.
p.19-21./

Bulletin de l'ISDS. ISDS Bulletin

Az időszaki kiadványok bibliográfiai adatainak számbavételére létesült nemzetközi szervezet, az UNISIST keretében működő ISDS /International Serials Data System = Nemzetközi Folyóiratnyilvántartási Rendszer/ folyamatosan közreadja a begyűjtött és feldolgozott címeket folyóiratában, a Bulletin de l'ISDS. ISDS Bulletin-ben.

Az eredetileg kéthavi közreadására tervezett folyóirat 1974-ben indult, eddig 3 száma jelent meg /1974:1,2; 1975:1/. Egy-egy szám kb. 1000 időszaki kiadványról a következő bibliográfiai adatokat tartalmazza az ISSN számok sorrendjében: alfa-numerikus azonosítási jel ISSN /International Serial Standard Number = Időszaki kiadványok és sorozatok nemzetközi azonosító számozása/; országnév rövidítése; cím; kiadó/közreadó neve és helye; indulás éve; rövidített cím. Pl.:

ISSN 0046-7848

USA

Honeywell computer journal. - Phoenix, Ariz. USA:

Honeywell Information Systems Inc., 19??

Honeywell comput.j.

A füzetekben a keresést az időszaki kiadványok betűrendes mutatója segíti elő. Előfizetési ára: \$ 40.- Megrendelhető: Center for the Registration of Serial Publications International Serials Data System, 20, Rue Bachaumont 75002-Paris.

Dáczér Éva